

Vyhodnotenie vybraných demografických ukazovateľov za roky 1990/1991, 2000/2001, 2010/2011

11. INDEX POTRATOVOSTI

Výstižnejším ukazovateľom než hrubá miera potratovosti (viď bod 10) je **index potratovosti**, ktorý sa vypočíta ako *počet potratov na 100 narodených detí*.

$$ipo = (A / N) * 100,$$

kde

A = celkový počet potratov za sledované obdobie, N = počet všetkých narodených za sledované obdobie

ÚLOHA: Vypočítaj hodnotu indexu potratovosti (ipo) vo vybranom ORP za stanovené roky (1991, 2001, 2011).

- uveď v tabuľke všetky použité i výsledné údaje
- nezabudnúť zahrnúť VŠETKY obce vybraného ORP!
- okomentuj vývoj potratovosti obyvateľstva za dané časové obdobie (1991-2011) spoločne s bodom 10 (hrubá miera potratovosti)

12. MORTINATALITA (MŔTVORODENOSŤ)

Z terminológie lekárskej štatistiky (pre objasnenie rozdielu medzi potratom, mŕtvo narodeným a živo narodeným dieťaťom) :

Za živo narodené dieťa sa považuje plod, bez ohľadu na dĺžku tehotenstva, ktorý po narodení dýcha alebo prejavuje aspoň jednu zo známk života (srdečná činnosť, pulzácia pupočníka alebo nesporný pohyb kostrového svalstva).

Za mŕtvo narodené dieťa sa považuje plod, ktorý neprejavuje ani jednu známku života a má pôrodnú hmotnosť 500g a vyššiu, ak sa nedá pôrodná hmotnosť určiť, narodený po 22. dokončenom týždni tehotenstva alebo najmenej 25cm dlhý.

Ak plod, neprejavujúci žiadnu známku života, váži menej než 500g, a ak hmotnosť nie je možné zistiť, tak u tehotenstva kratšieho než 22 týždňov, je ukončenie tehotenstva považované za *potrat*.

Mortinatalita alebo **mŕtvorodenosť** ako ukazovateľ (ud) vyjadruje počet mŕtvo narodených detí pripadajúcich na 1000 všetkých narodených detí (tj. živo i mŕtvo narodených).

$$ud = (N^d / N) * 1000,$$

kde

N^d = počet mŕtvo narodených detí, N = počet všetkých narodených detí

Existuje ešte aj **index mŕtvorodenosti**, ktorý naopak vztahuje počet mŕtvo narodených detí k počtu *živo* narodených.

ÚLOHA: Vypočítaj hodnotu ukazovateľa mortality (ud) vo vybranom ORP za stanovené roky (1991, 2001, 2011).

- uveď v tabuľke všetky použité i výsledné údaje
- nezabudnúť zahrnúť VŠETKY obce vybraného ORP!
- okomentuj vývoj mortality obyvateľstva za dané časové obdobie (1991-2011)

13. KOJENECKÁ ÚMRTNOSŤ

V snahe lepšie vyjadriť vnútorné rozdiely úmrtnosti v určitej populácii sa používa ukazovateľ *špecifickej úmrtnosti*. Najčastejšie sa špecifické úmrtnosti konštruujú pre výpočet úmrtnosti obyvateľstva podľa veku a podľa pohlavia. Mimoriadna pozornosť je v rámci mortality prisudzovaná *úmrtnosti najmladších skupín obyvateľstva*, ktorá býva obvykle vyššia než v nasledujúcich vekových kategóriách. Vyvíja sa úsilie o poznanie ich príčin a snahy o jej zníženie. Štatisticky sa vyžaduje predovšetkým:

- *detská úmrtnosť* (do 5 rokov veku),
- *kojenecká úmrtnosť* (do jedného roku dieťaťa),
- *novorodenecká úmrtnosť* (0-27 dní),
- prípadne aj úmrtnosť pre menšie intervaly počiatočného obdobia života (napr. úmrtnosť prvého dňa života, časná úmrtnosť – 0-6 dní, atď.)

V praxi sa pre vystihnutie úmrtnosti najmladších vekových skupín používa predovšetkým **kvocient kojeneckej úmrtnosti**, ktorý je definovaný ako *počet zomrelých vo veku do jedného roku na 1000 živo narodených* v tom istom kalendárnom roku (v promile).

$$k_u = (D_0 / N^v) * 1000,$$

kde

D_0 = počet zomrelých do 1 roku života (vo dokončenom veku 0) v sledovanom období, N^v = počet živo narodených v sledovanom období

Ukazovateľ je k dispozícii i v medzinárodnom meradle a spravidla sa považuje za jeden z ukazovateľov, ktorý vystihuje životnú úroveň danej krajiny – ukazovateľ sprostredkované hovorí o kvalite a výške životnej úrovne, zdravotníckej a sociálnej starostlivosti, kultúrnej úrovni apod.

ÚLOHA: Vypočítaj hodnotu kvocientu kojeneckej úmrtnosti (k_u) vo vybranom ORP za stanovené roky (1991, 2001, 2011).

- uveď v tabuľke všetky použité i výsledné údaje
- nezabudnúť zahrnúť VŠETKY obce vybraného ORP!
- okomentuj vývoj kojeneckej úmrtnosti obyvateľstva za dané časové obdobie (1991-2011)

14. UKAZOVATELE POMERU POHLAVÍ (KOEFCIENT / INDEX MASKULINITY, FEMINITY)

Štruktúra obyvateľstva podľa pohlavia patrí medzi základné charakteristiky obyvateľstva a slúži i ako vstupný údaj pre množstvo ďalších demografických a geografických charakteristík.

Štruktúra obyvateľstva podľa **pohlavia** sa najčastejšie vyjadruje dvoma spôsobmi:

- **koeficient feminity** – percentuálny podiel (proporcia) žien na celkovom počte obyvateľov, udáva teda počet žien v danej populácii,
- **koeficient maskulinity** – percentuálny podiel (proporcia) mužov na celkovom počte obyvateľov, udáva teda počet mužov v danej populácii,
- **index maskulinity I_m** alebo **index feminity I_f** - vzájomný podiel osôb jedného pohlavia k druhému (násobený konštantou – 100 alebo 1000, teda v percentách alebo v promile)

ÚLOHA: Vypočítaj hodnotu koeficientu feminity a koeficientu maskulinity, ako aj hodnotu indexu maskulinity a indexu feminity v percentách vo vybranom ORP za stanovené roky (1991, 2001, 2011).

- uveď v tabuľke všetky použité i výsledné údaje
- nezabudnúť zahrnúť VŠETKY obce vybraného ORP!
- okomentuj štruktúru obyvateľstva podľa pohlavia za dané časové obdobie (1991-2011)

15. VEKOVÁ ŠTRUKTÚRA (PRED-, PRODUKTÍVNY, PO- VEK)

Veková štruktúra je považovaná za východisko usporiadania demografických údajov pre akúkoľvek demografickú analýzu a zároveň je následne sama výsledkom základných demografických a geodemografických procesov (pôrodnosť, úmrtnosť, migrácia). Je na nej možné pozorovať dôležité udalosti, ktoré ovplyvnili život danej populácie a prejavili sa v jej reprodukcii, teda v podstate demografickú históriu danej populácie. Štruktúru obyvateľstva podľa **veku** vyjadrujeme rozdelením absolútneho počtu mužov a žien do jednoročných alebo viacročných (najčastejšie päťročných) skupín. Častejšie sa vo výstupoch uvádzajú muži a ženy oddelene, menej často obe pohlavia spolu.

Hlavné vekové skupiny sú vymedzené podľa vzťahu obyvateľstva k ekonomickej aktivite približnými vekovými hranicami vyjadrujúcimi potenciálny začiatok a potenciálny koniec ekonomickej aktivity. Rozlišujeme:

- **predproduktívny vek** (0 až 14 rokov)
- **produktívny vek** (15 až 64 rokov)
- **poproduktívny vek** (65 rokov a viac)

ÚLOHA: Vypočítaj percentuálny podiel obyvateľstva v predproduktívnom, produktívnom a poproduktívnom veku (obe pohlavia uvádzaj spolu) vo vybranom ORP za stanovené roky (1991, 2001, 2011).

- nezabudnúť zahrnúť VŠETKY obce vybraného ORP!
- okomentuj vekovú štruktúru obyvateľstva vzhľadom k jeho ekonomickej aktivite za dané časové obdobie (1991-2011)